(KL)

M Ø T E

i den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite

onsdag den 15. oktober 1986 kl. 9.

Møtet ble ledet av komiteens leder, Kåre Willoch.

Fra den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite møtte: Ingeborg Botnen, Johan Buttedahl, Einar Førde, Harald U. Lied, Jan Petersen, Gunnar Skaug, Harald Synnes, Kåre Willoch, Liv Aasen, Kjell Magne Fredheim, Leiv Blakset, Kjell Magne Bondevik, Brit Jørgensen, Thor Knudsen, Gunn Vigdis Olsen-Hagen, Oddrunn Pettersen, Borghild Røyseland, Sigurd Verdal, Bjørn Erling Ytterhorn, Inger Pedersen (for Arve Berg), Thorbjørn Berntsen (for Asbjørn Sjøthun), Hans Svendsgård (for Jo Benkow), Marit Løvvig (for Kaci Kullmann Five) og Hanna Kvanmo (for Theo Koritzinsky).

Av Regjeringens medlemmer var til stede: statsminister Gro Harlem Brundtland, utenriksminister Knut Frydenlund, statsråd Kurt Mosbakk, Departementet for handel og skipsfart, og statsråd Johan Jørgen Holst, Forsvarsdepartementet.

Følgende embetsmenn ble gitt adgang til møtet: Fra Utenriksdepartementet: ekspedisjonssjef Bjørn Kristvik, ekspedisjonssjef Jan Nyheim, ekspedisjonssjef Per Tresselt og førstekonsulent Rolf W. Hansen. Fra Departementet for Handel og skipsfart: statssekretær Karin Stoltenberg og ekspedisjonssjef Leif Asbjørn Nygaard.

Videre var til stede komiteens faste sekretær, Jan Tore Holvik.

Dagsorden:

1. Orientering ved Regjeringen om tiltak overfor Sør-Afrika.

2. Eventuelt

(KL) Videre forelå følgende

tilleggsdagsorden:

[redacted]

LEDEREN: Er det noen som har merknader til innkallingen? - Det er det ikke.

Da finner jeg det naturlig at vi behandler sakene på dagsordenene i den rekkefølge de er ført opp.

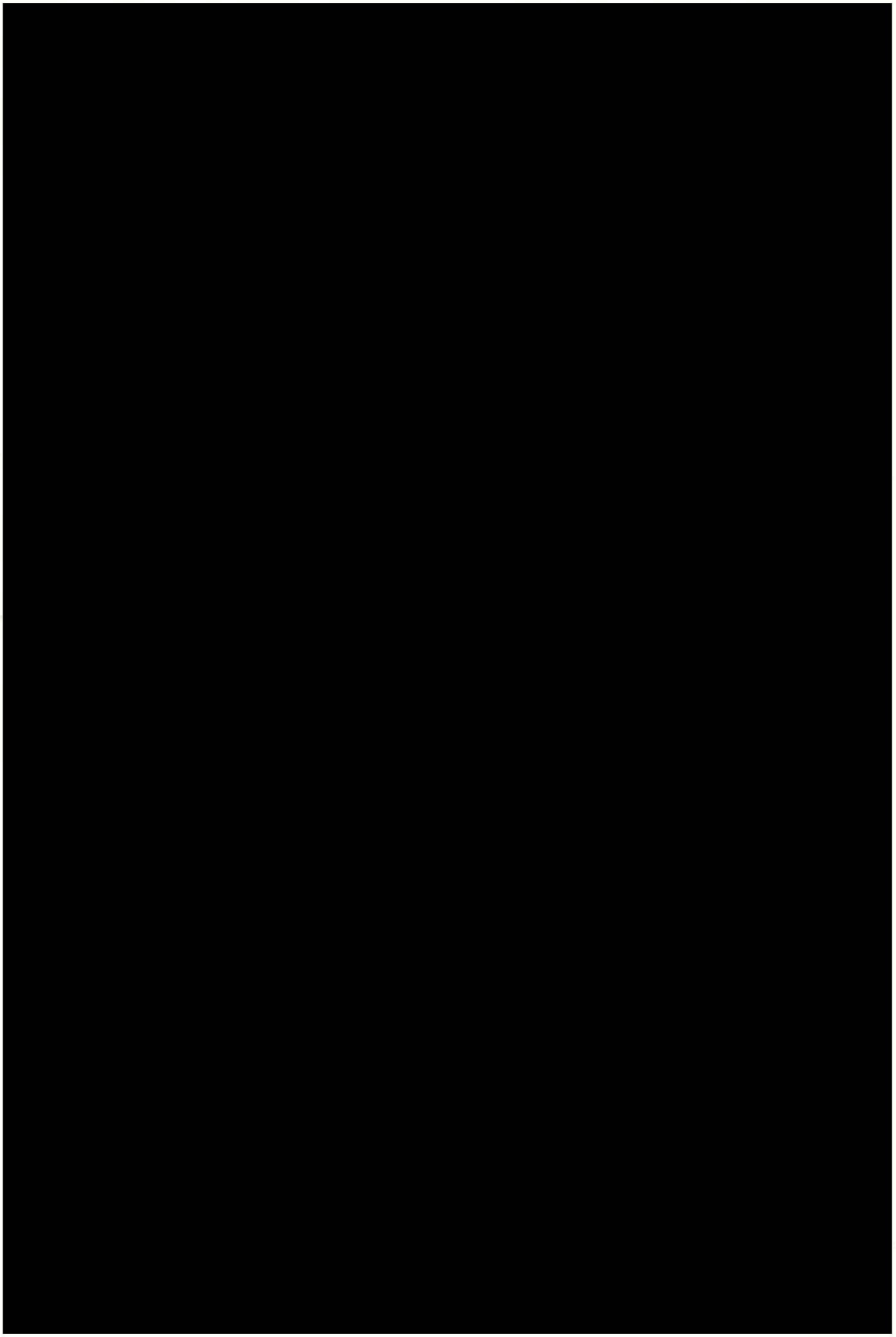
UTENRIKSMINISTER KNUT FRYDENLUND: Kan vi behandle kommunikésaken først?

LEDEREN: Er det noen som har noe å bemerke til at vi behandler kommunikésaken først? - Det er det ikke. Da tar vi den saken først.

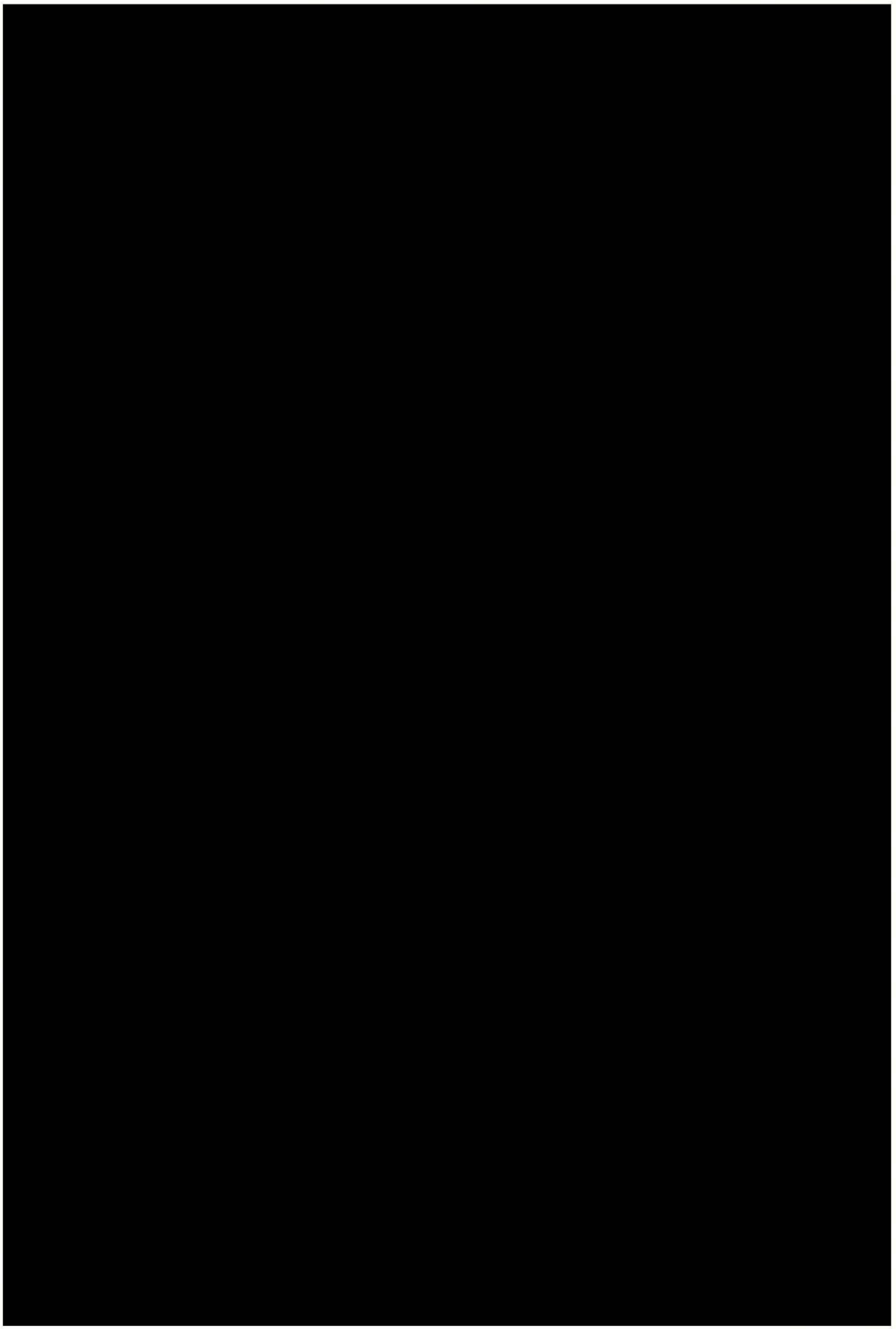
Saken på tilleggsdagsordenen:

[redacted]

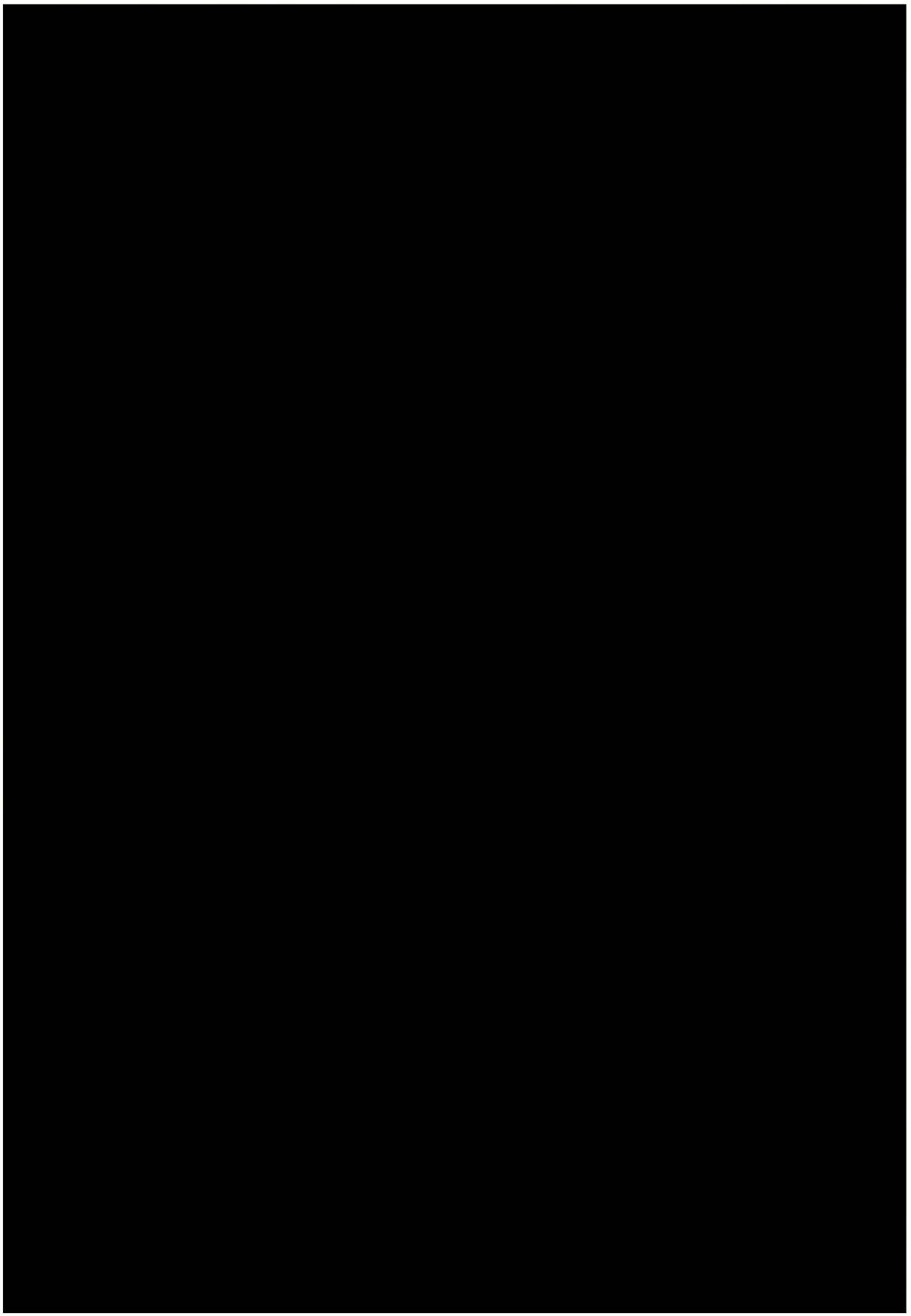
(KL)

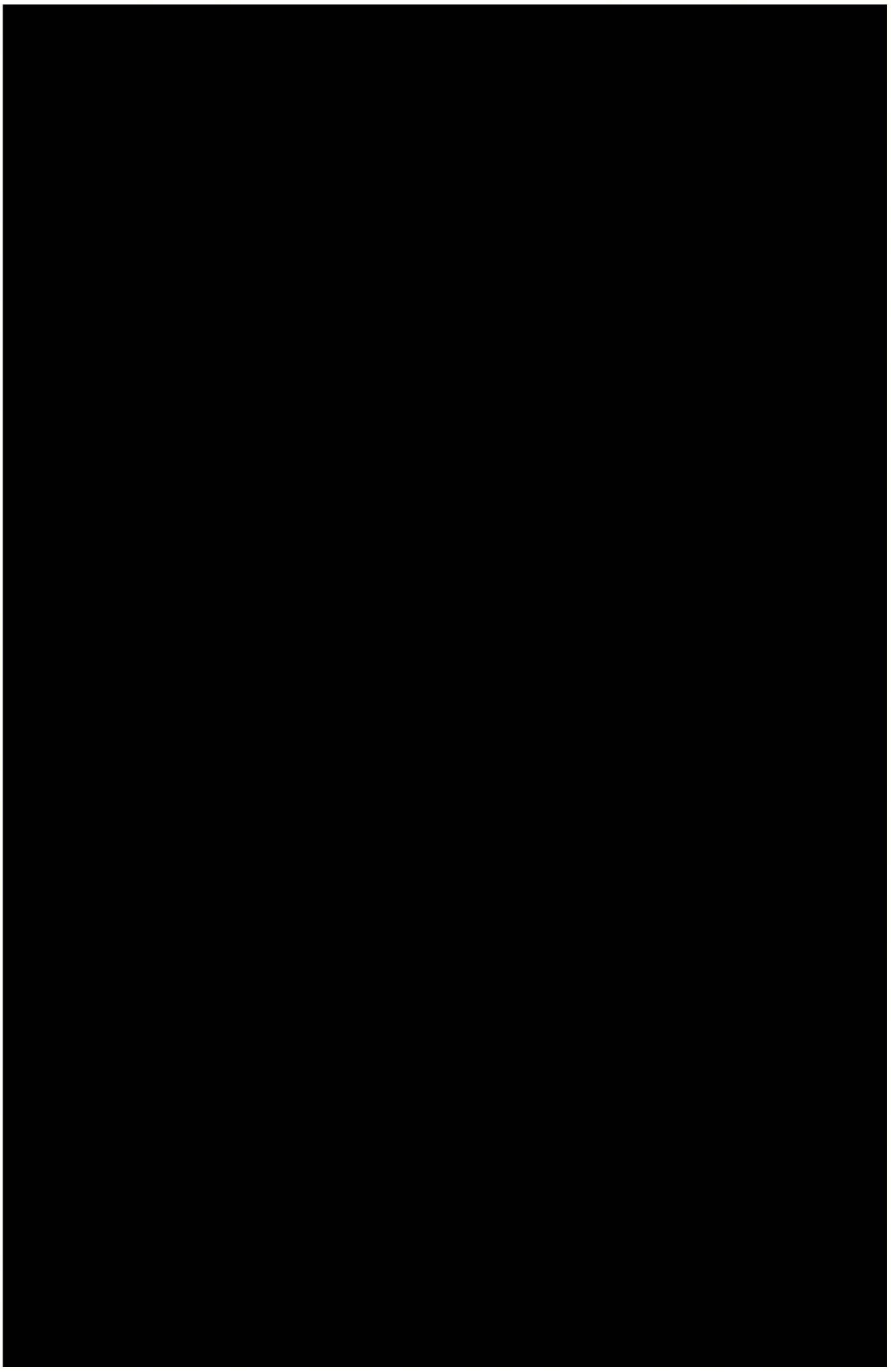
(KL)

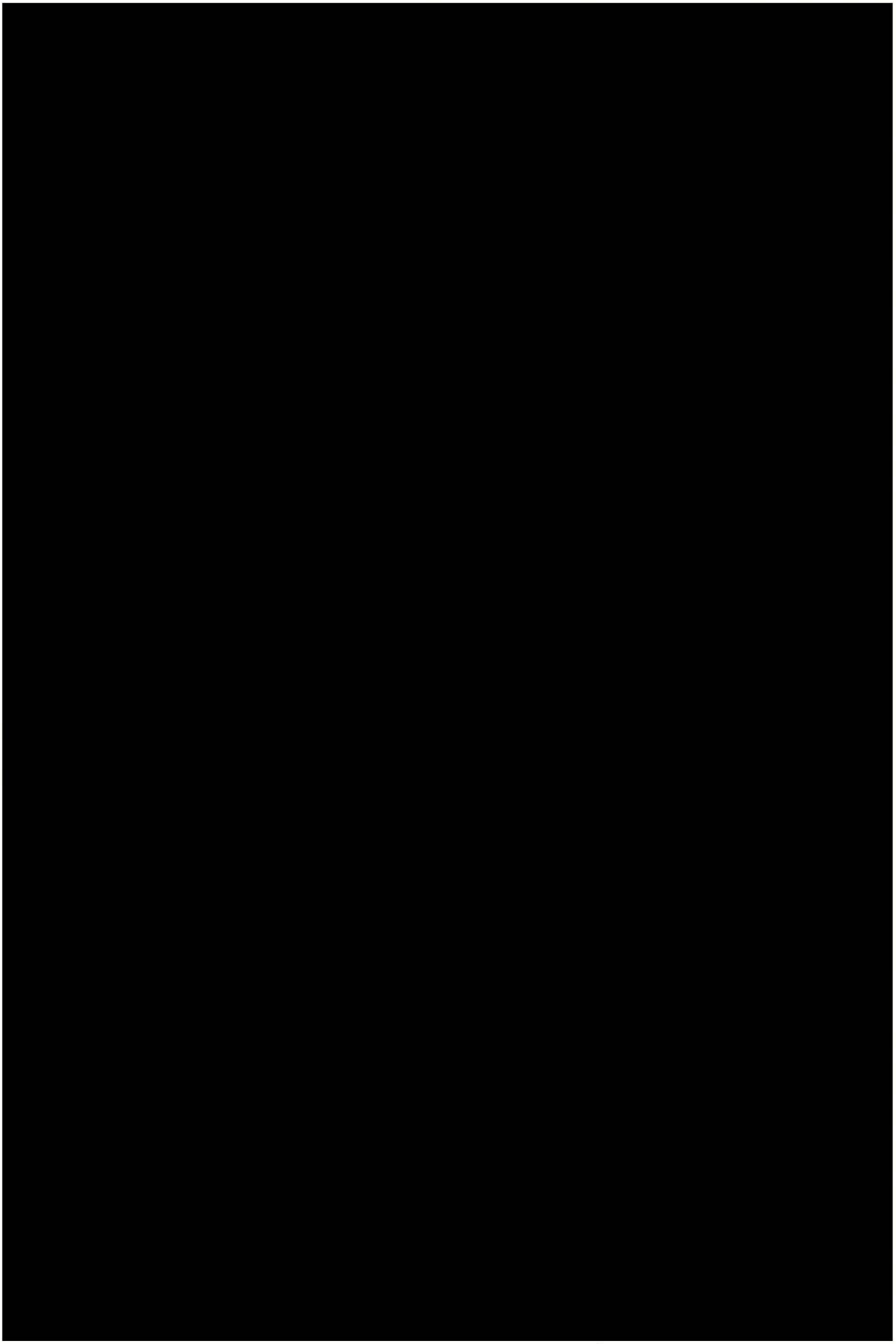
(KL)

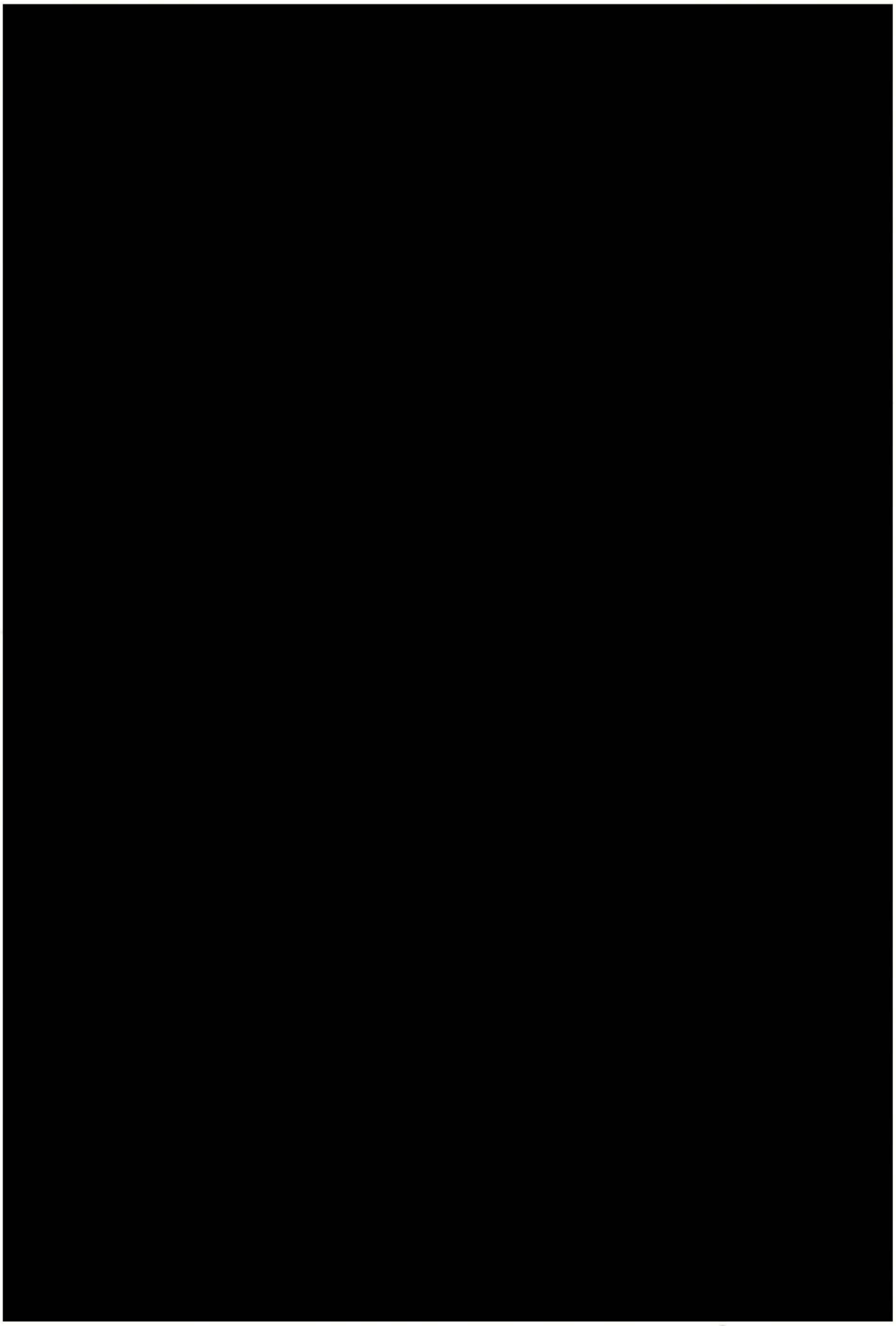
(KL)

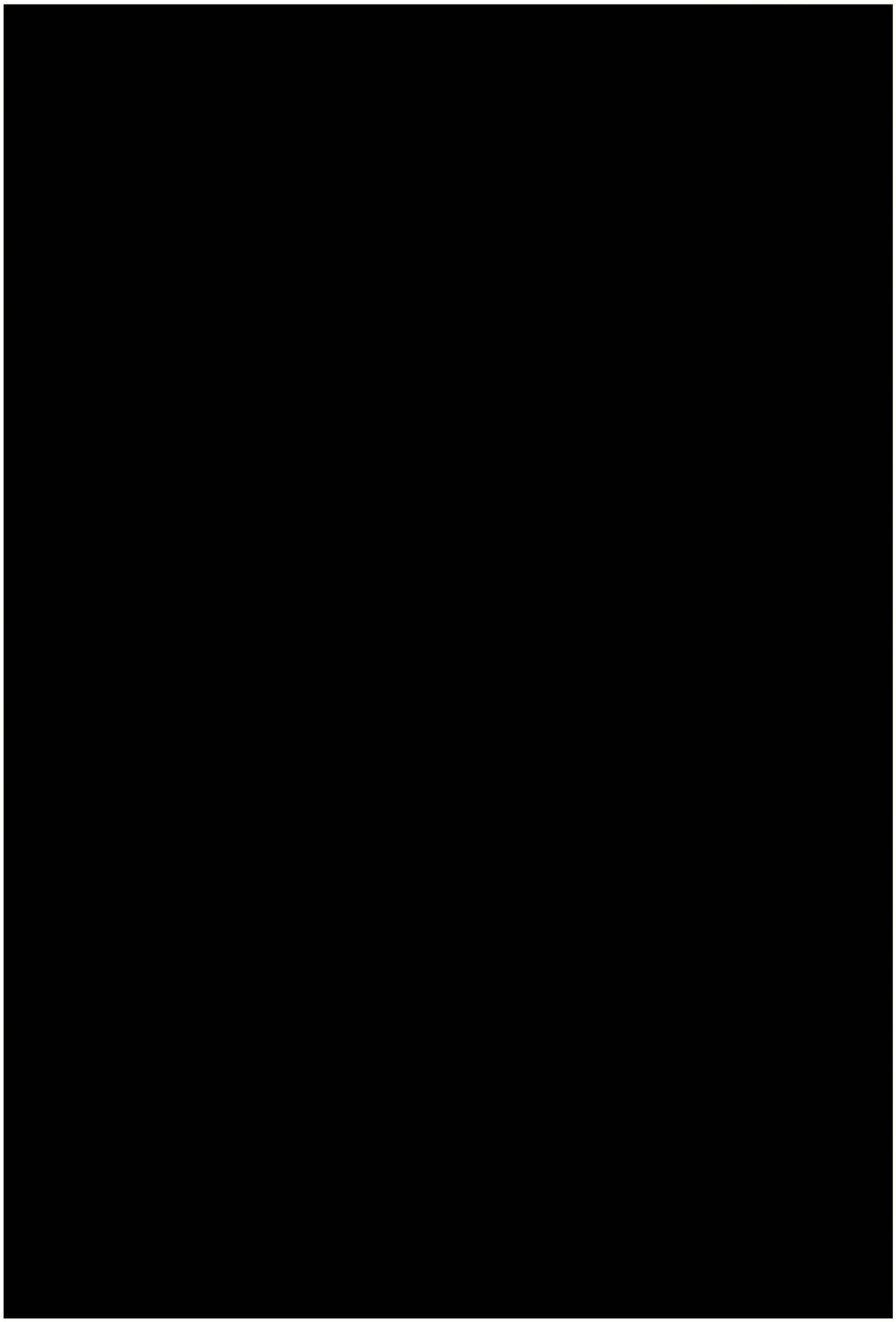
(KL)

(KL)

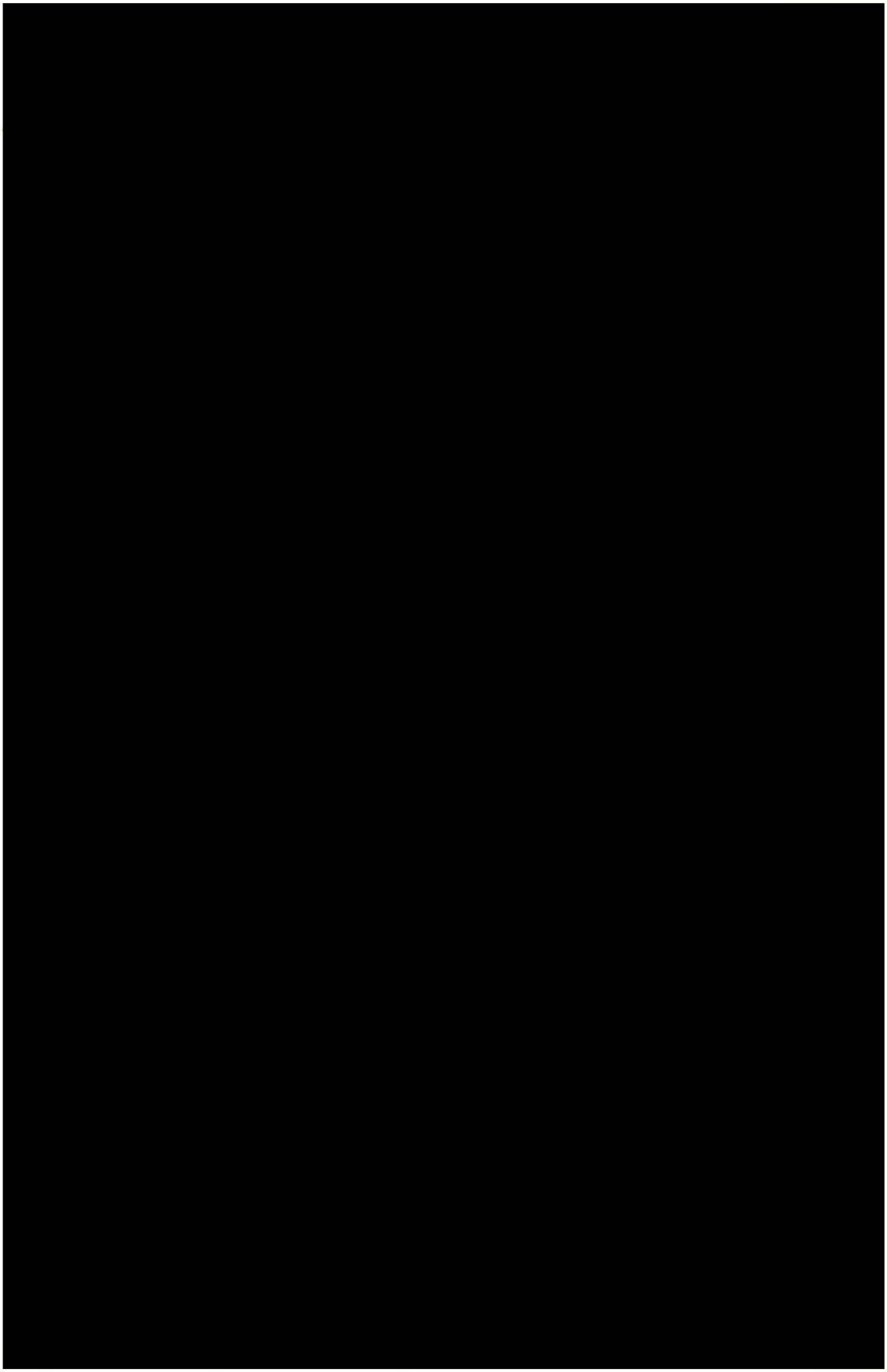
(KL)

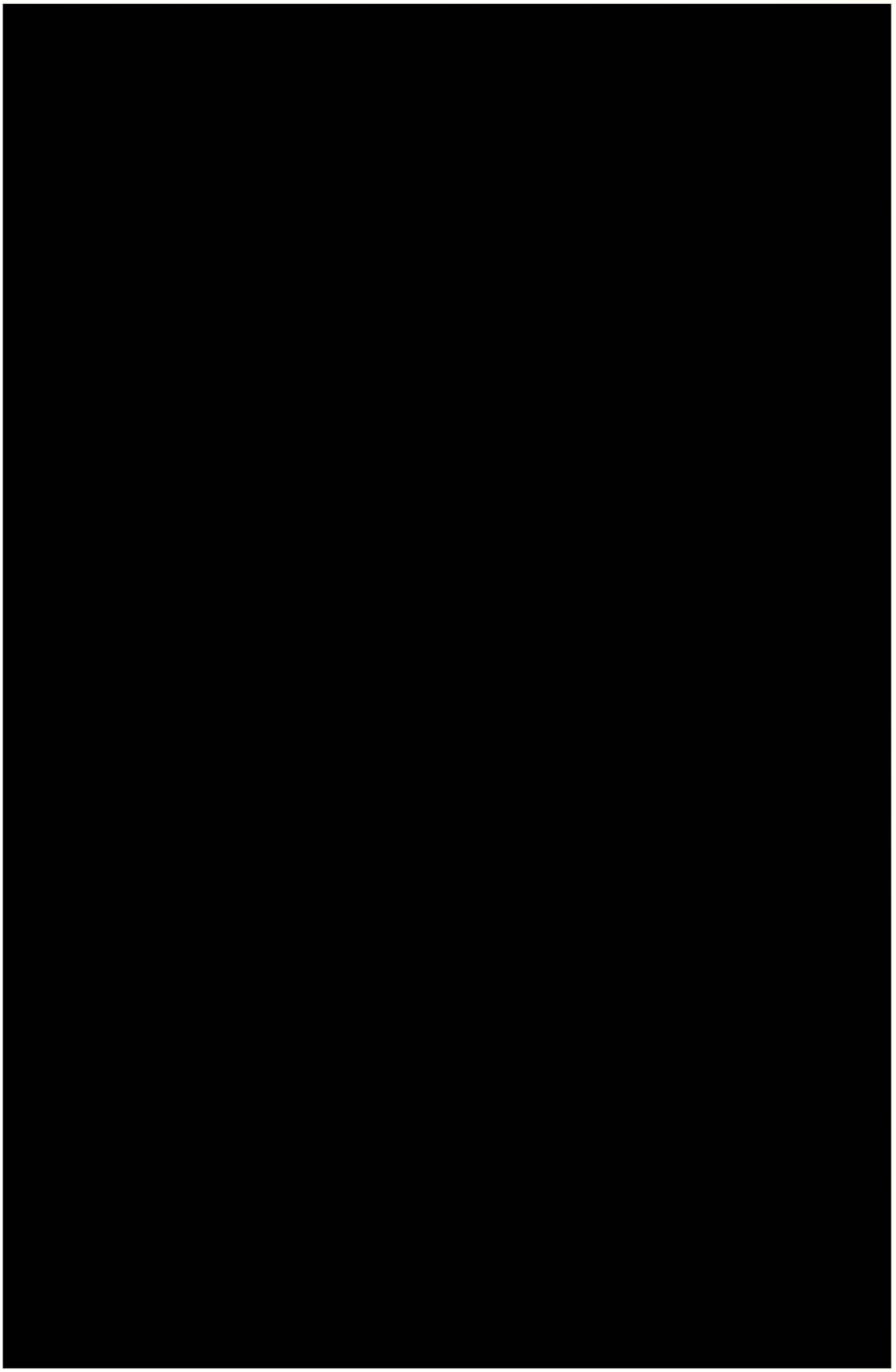
(KL)

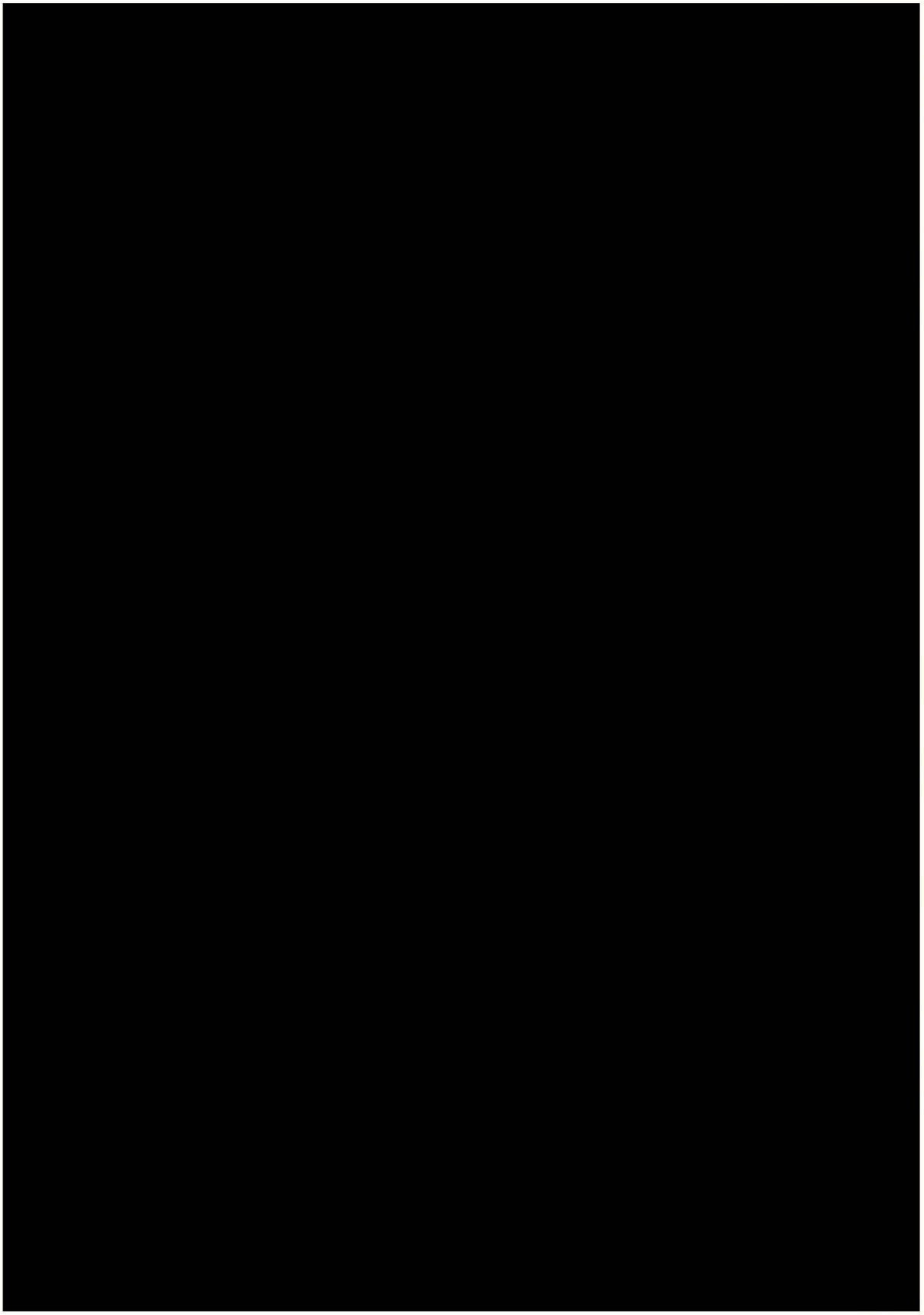
(BW)

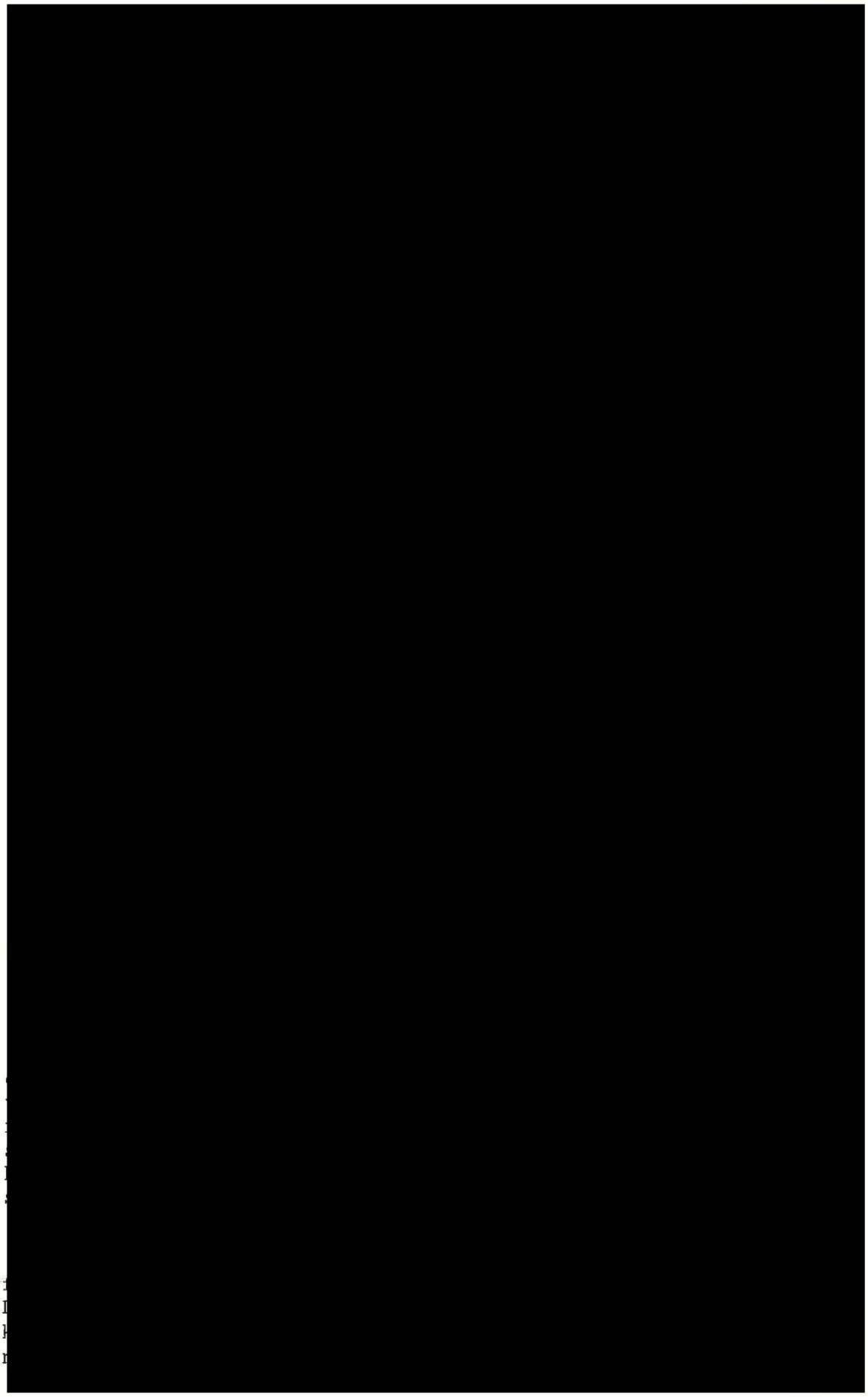
(BW)

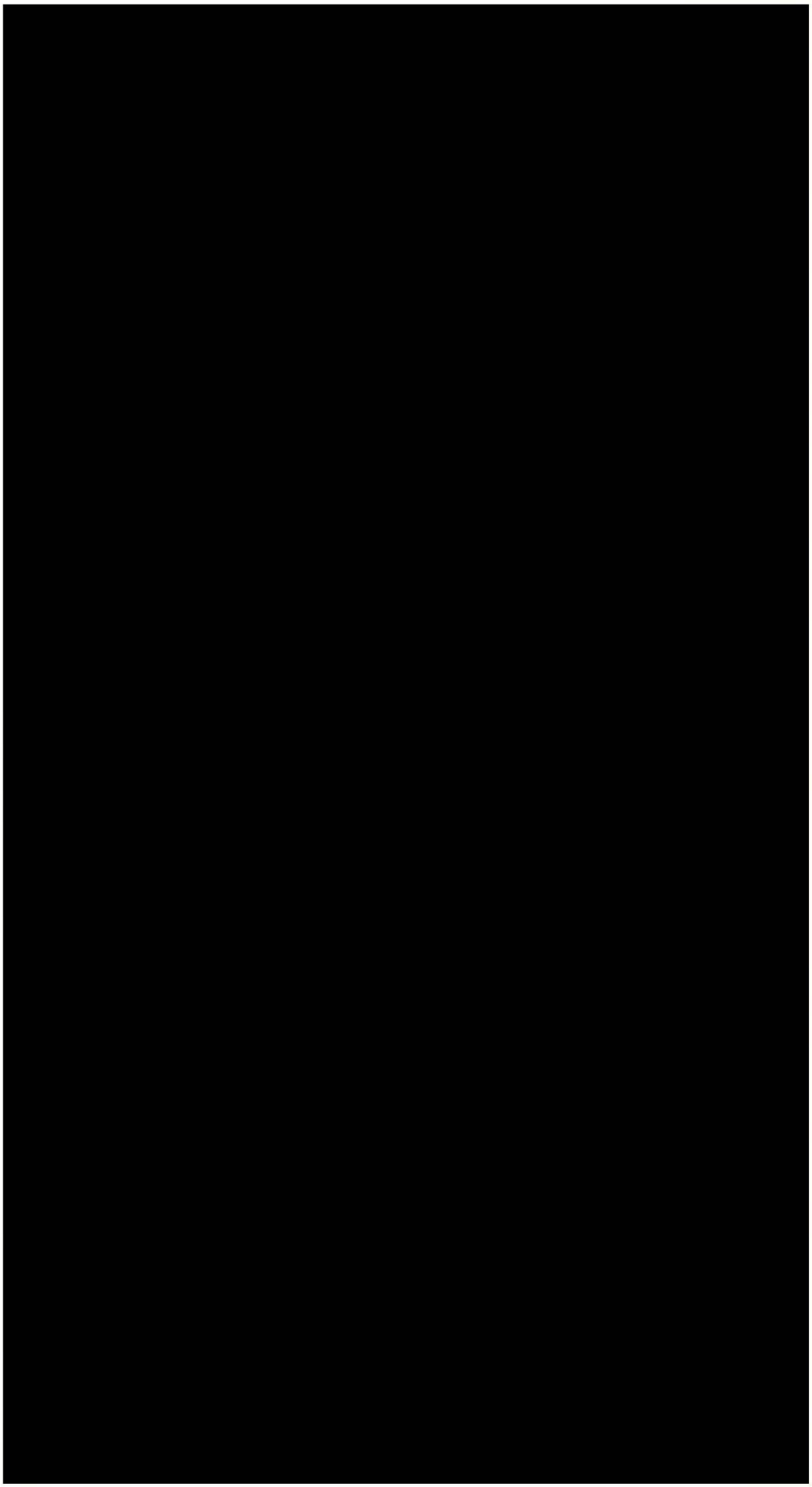
(BW)

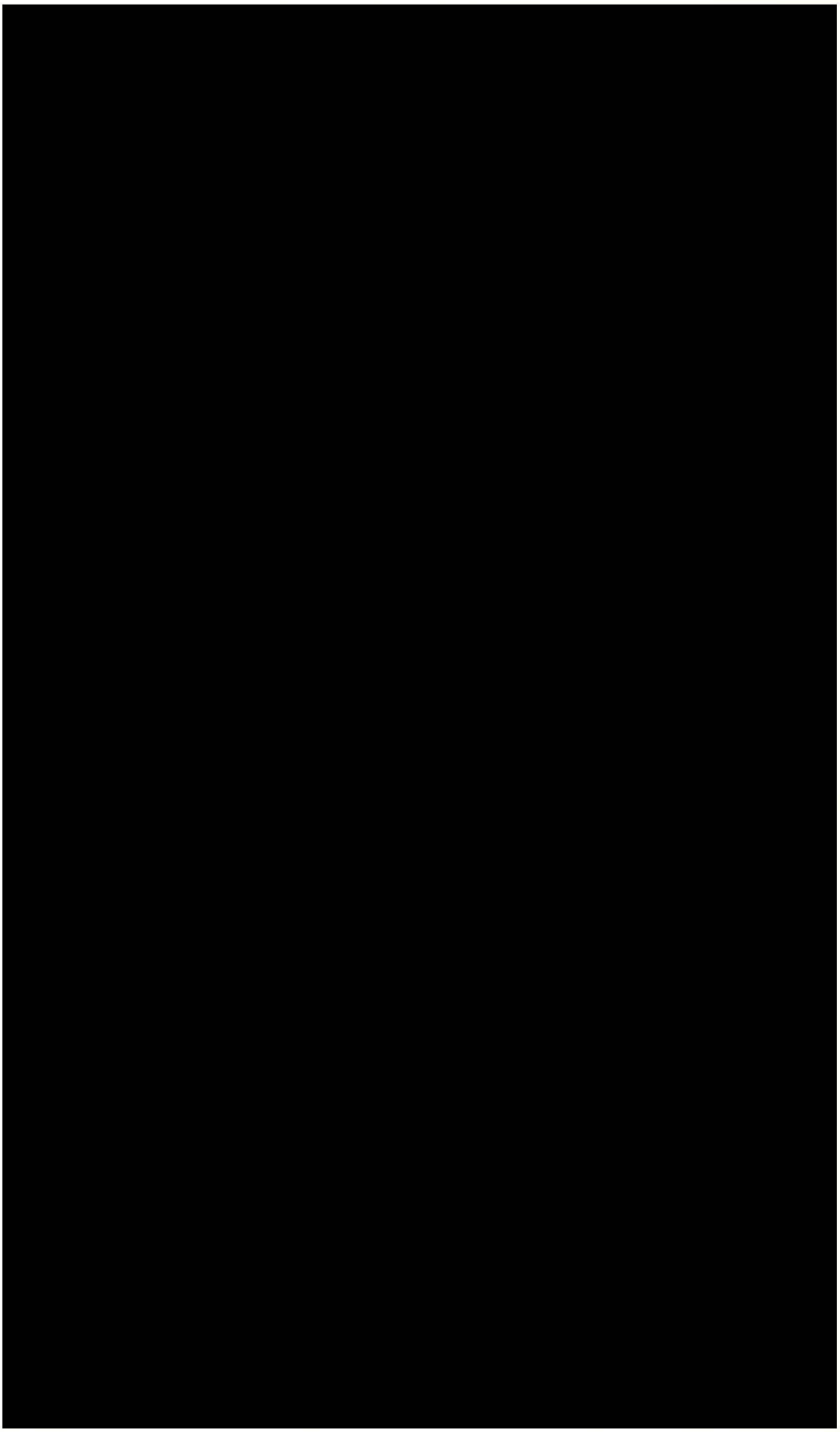
(BW)

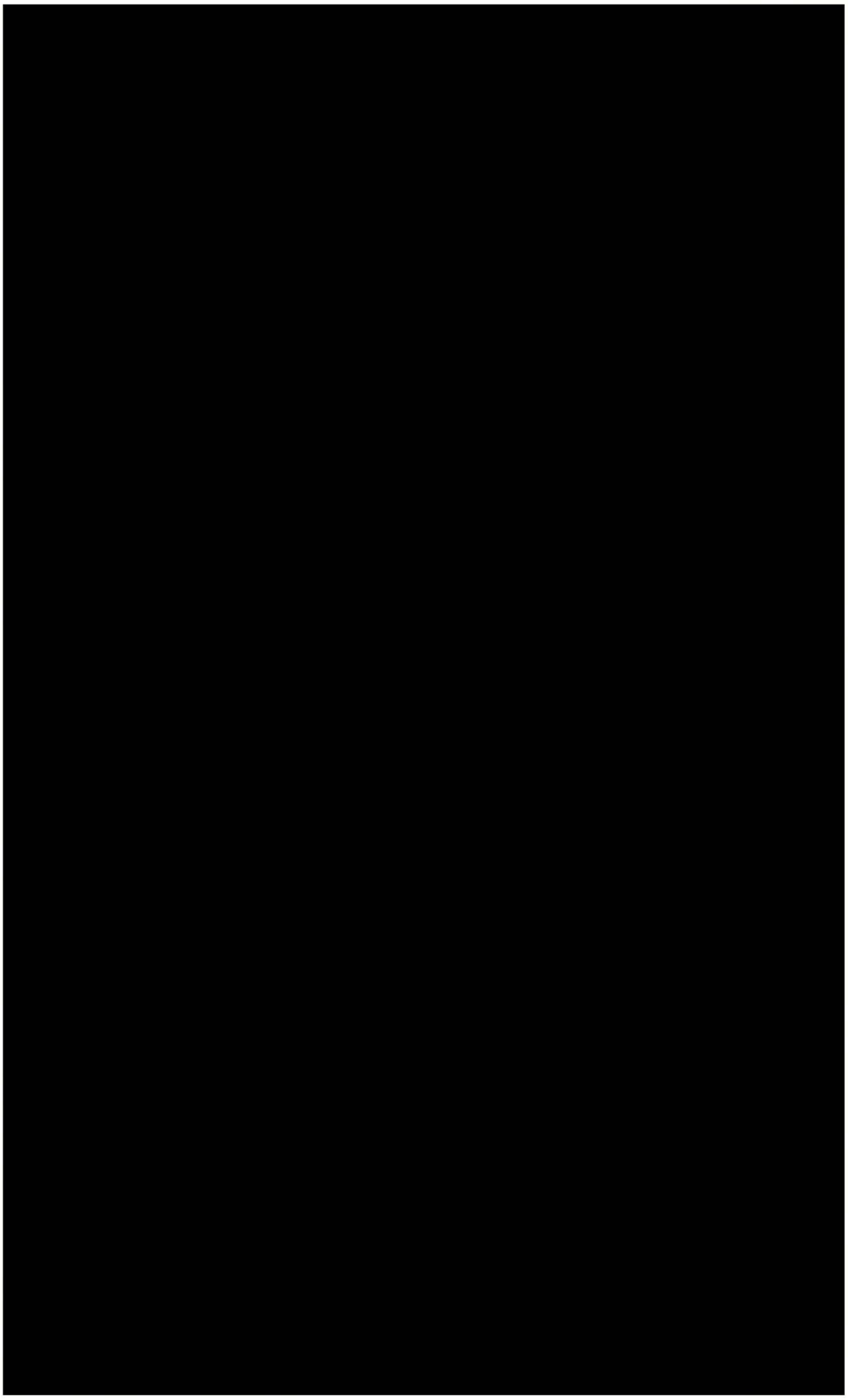
(SL)

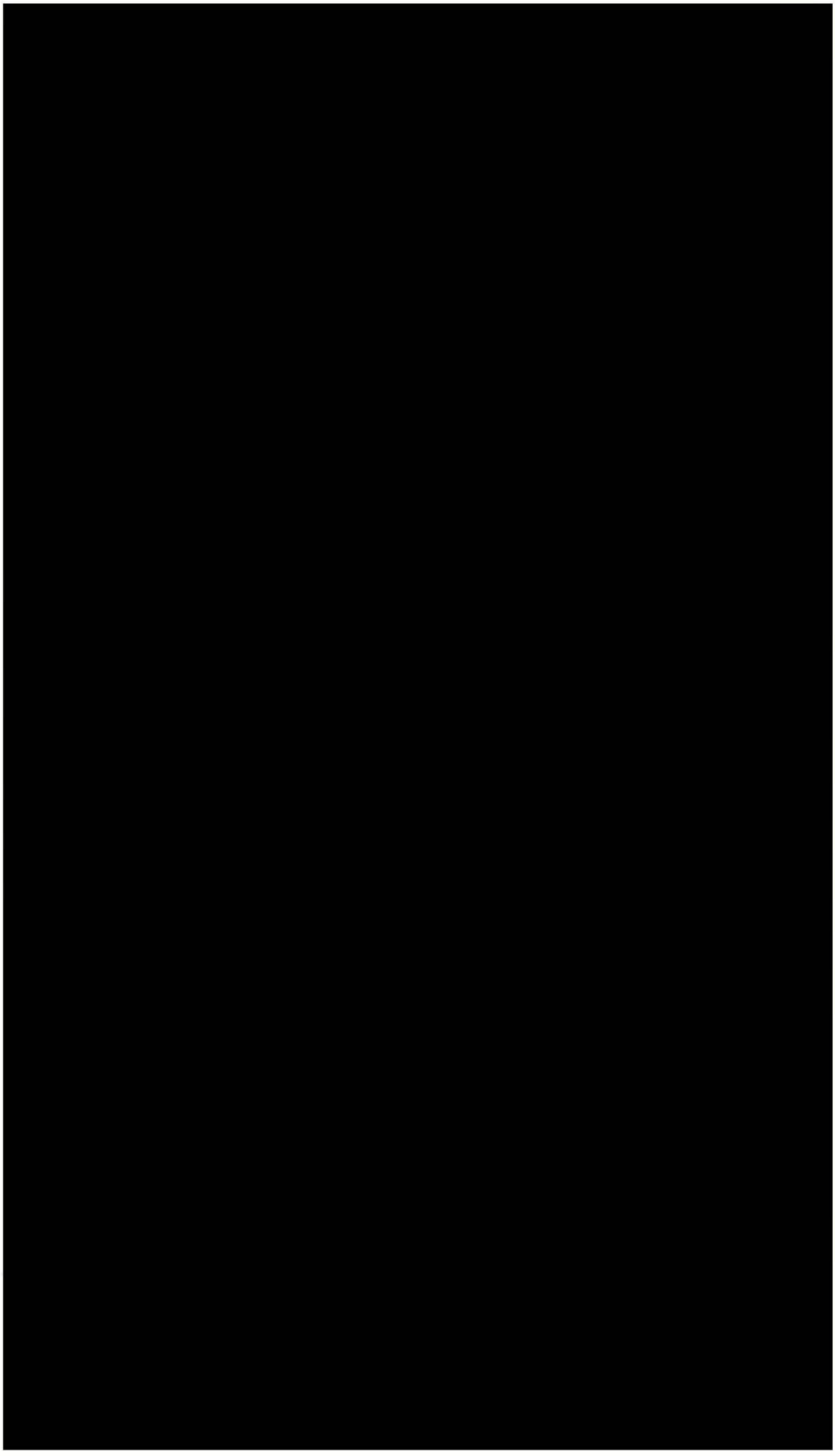
(SL)

(SL)

(SL)

(SL) [redacted]

Sak nr. 1.

Orientering ved Regjeringen om tiltak overfor Sør-Afrika.

UTENRIKSMINISTER KNUT FRYDENLUND: Møtet er innkalt for at Regjeringen skal legge fram sine forslag til tiltak mot Sør-Afrika, men jeg vil, før jeg kommer til det, si litt om bakgrunnen og hendelsesforløpet i den senere tid.

Selve bakgrunnen for dette møtet er jo at under behandlingen i vår bad et flertall i utenrikskomiteen i Innst. S. nr. 227 for 1985-86 Regjeringen om å vurdere strengere tiltak mot Sør-Afrika, herunder en mulig full norsk økonomisk boikott og konsekvensene av dette. Denne innstillingen ble drøftet av Stortinget 13. mai i år, men den kom også opp under utenriksdebatten tre dager senere. Jeg oppsummerte diskusjonen ved begge anledninger med å erklære at Regjeringen ville legge fram for Stortinget det materiale som var nødvendig for å belyse konsekvensene av en ensidig norsk økonomisk boikott. Dette materialet om konsekvensene for norsk økonomi ble sendt medlemmene av Stortingets utvidede utenrikskomite 2. oktober i år og tjener som bakgrunnsmateriale for dette møtet.

Når det gjelder selve utviklingen i Sør-Afrika siden vi hadde debatten i Stortinget i vår, så er den blitt enda mer tilspisset enn tidligere. Man har fått erklæringer om unntakstilstand, man har fått uroligheter.

(EK) Selv om myndighetene forsøker å gi inntrykk av å ha situasjonen under kontroll, fortsetter urolighetene, med et stort antall arrestasjoner og folk som er blitt drept.

Selv om enkelte begrensede reformer er gjennomført i Sør-Afrika, er det ingen tegn som tyder på at den sørafrikanske regjering er innstilt på eller villig til å avskaffe apartheid og innføre flertallsstyre. Det viser seg at alle forsøk på å føre en dialog med de sørafrikanske myndigheter om en fredelig avvikling av apartheid har vært mislykket. Myndighetene inntar nå tvert imot en mer avvisende holdning enn tidligere. President Botha har gjentatte ganger gjort det klart at de ikke vil la seg presse til reformer, og at det vil være ensbetydende med selvmord å avskaffe apartheid - som han uttrykte det.

I denne situasjonen ser vi hvordan land etter land nå vedtar å iverksette sanksjoner overfor Sør-Afrika, i håp om å presse fram en forhandlingsvilje hos den sørafrikanske regjering.

EFs utenriksministermøte i midten av september i år vedtok forbud mot import av en rekke vareslag fra Sør-Afrika, som jern, stål og gullmynter. Det ble imidlertid ikke enighet om å forby import av kull fra Sør-Afrika. Samveldelandene har innført en rekke nye tiltak, og også Japan har nylig innført tiltak mot Sør-Afrika, etter mønster av EF.

De mest omfattende sanksjonstiltakene, de som har størst virkning, er imidlertid de amerikanske. Kongressen vedtok i september et omforent lovforslag om økonomiske straffetiltak. Dette forslag omfatter forbud mot nye investeringer og lån til Sør-Afrika og forbud mot import av bl.a. kull, jern, stål, uran og jordbruksprodukter. Videre forbys amerikansk eksport av råolje og petroleumsprodukter, våpen og ammunisjon til Sør-Afrika. Sørafrikanske fly vil bli nektet landingsrettigheter i USA. Som kjent la president Reagan ned veto mot dette forslaget, men Kongressen overprøvde presidentens veto med det nødvendige flertall tidlig i denne måneden.

Vedtakene i Amerika og andre steder viser at det er et økende internasjonalt press mot Sør-Afrika, noe som også kom til uttrykk i FN. De afrikanske land tar sikte på å fremsette i FNs sikkerhetsråd forslag om bindende sanksjoner mot Sør-Afrika. Det har de gjort i mange år nå, og det er i og for seg ikke større utsikter i år til at et slikt omfattende forslag kan bli vedtatt. Både USA og Storbritannia har gjort det klart at de vil motsette seg forsøk på å få vedtak om sanksjoner i Sikkerhetsrådet. På den annen side vil de afrikanske landene - det er ikke helt klart - kunne komme til å legge fram et forslag til resolusjon om sanksjoner som omfatter de varesorter som den amerikanske kongressen allerede har vedtatt. Her kan det selvfølgelig bli mer komplisert for den amerikanske administrasjon å legge ned veto.

(EK) Under FNs generalforsamling i høst hadde jeg en samtale med formannen i FNs antiapartheidkomite, hr. Garba. Jeg drøftet med ham nye fremstøt særlig med sikte på å få stanset oljetilførselen til Sør-Afrika, på bakgrunn av et tidligere norsk initiativ for å rette søkelyset på transporten av olje på Sør-Afrika, og også for å få en registrering i FN-regi av selskaper som frakter olje til Sør-Afrika. Dette arbeidet er nå i gang.

Så noen ord om det som skjer på det nordiske plan. Med utgangspunkt i det danske folketings vedtak i mai i år om handelsboikott av Sør-Afrika, har vi fått en debatt om mulighetene for en felles nordisk handelsboikott av Sør-Afrika. Dette spørsmålet stod sentralt under møte mellom de nordiske stats- og utenriksministre i Danmark ved to forskjellige anledninger. Det ble fra svensk side, under henvisning til Sveriges nøytralitetspolitikk, gitt uttrykk for motforestillinger mot å gå til en nordisk handelsboikott av Sør-Afrika så lenge det ikke forelå bindende sikkerhetsrådsvedtak om boikott. Et resultat av møtene var at man skulle intensivere arbeidet i Sikkerhetsrådet for å få til slike vedtak, som kan gi svenskene den hjemmel de trenger. Man skal ikke her se bort fra at FNs sikkerhetsråd i løpet av høsten vil kunne vedta anbefalinger om frivillige tiltak fra medlemslandenes side, som også vil kunne være et tilstrekkelig grunnlag for den svenske regjering. Men den svenske avgjørelsen er altså avhengig av utviklingen i FN.

De nordiske utenriksministerene vedtok å utrede ytterligere tiltak fra de nordiske lands side, herunder full handelsboikott. Det ble også vedtatt å øke støtten til frontlinjestatene og SADCC-samarbeidet, ut fra den situasjon disse landene er kommet i. Fra norsk side tok vi initiativ til et vedtak om å få FN til å utarbeide en beredskapsplan for bistand til Sør-Afrikas naboland i tilfelle sørafrikanske mottiltak overfor disse land.

Så over til spørsmålet om norske tiltak. Det materialet som er sendt komiteen, bygger på opplysninger fra enkeltbedrifter, fra næringsorganisasjoner, fra offentlig statistikk og ulike forskningsrapporter. Opplysninger fra én kilde har vært søkt sammenholdt med opplysninger fra andre kilder i den utstrekning slike har vært tilgjengelige.

Flere departementer har vært med i dette arbeidet. Industridepartementet, Fiskeridepartementet, Handelsdepartementet, Finansdepartementet og Utenriksdepartementet har hver på sine arbeidsområder sørget for materialinnsamlingen.

I de vedleggsmappene som er sendt komiteen, er brevene gruppert etter ønske om "fortrolig" behandling. Vi undersøker nå mulighetene for å kunne legge disse åpent fram. Vi har tatt dette opp med de enkelte bedrifter, men er selvfølgelig også innstilt på å holde følsomme bedriftsinterne opplysninger unntatt fra offentlighet.

(EK) Jeg vil ikke her gå nærmere inn på de norske skadevirkningene. De er det redegjort for i notatet. Jeg vil bare begrense meg til å si at totalt sett er ikke Norges samhandel med Sør-Afrika så stor, og det totale tap ved en norsk ensidig boikott vil derfor heller ikke bli så stort. Det problemet vi står overfor i arbeidet med denne saken, er at en boikott vil ramme ujevnt og bare enkelte næringer og enkelte lokalsamfunn. Vårt hovedprinsipp har vært - og det har kommet til uttrykk også under Stortingets behandling - at hele det norske samfunn må bære kostnadene ved en boikott, ikke det enkelte lokalsamfunn eller den enkelte næring. Men å omsette dette til den praktiske hverdag skaper en del problematiske avveininger, som også gjør det nødvendig å vurdere alternative løsninger i utformingen av en økonomisk boikott.

Hovedholdningen fra Regjeringens side har vært at man må legge fram forslag som vil oppfattes som og i realiteten vil være viktige bidrag til det internasjonale arbeid for å få sterkere tiltak overfor Sør-Afrika. Men det er samtidig et legitimt ønske at man tar spesielle hensyn når det får uforholdsmessig store negative virkninger for Norge og virkningene for Sør-Afrika er små eller ikke til stede.

Det er to hovedproblemer forbundet med en boikott. Vi er alle kjent med manganmalmen og Sauda-problematikken. Dernest gjelder det skipsfartsnæringen. Med dette som utgangspunkt vil jeg kort skissere rent skjematisk hva som vil være Regjeringens opplegg.

Først gjelder det selve utformingen av lovforslaget. Her har vi to alternativer, to modeller:

- En lov som setter forbud mot handel med varer og tjenester mellom Norge og Sør-Afrika, med adgang til overgangsordninger for en tidsbegrenset periode.

- En fullmaktslov som setter opp økonomisk boikott av Sør-Afrika som et langsiktig mål, og som gir Kongen de nødvendige fullmakter til en gradvis gjennomføring av en slik lov.

Regjeringen har besluttet å legge det første alternativet til grunn for sitt lovforslag, nemlig en lov om norsk økonomisk boikott som setter forbud mot handel med varer og tjenester, med adgang til overgangsordninger for en tidsbegrenset periode.

Når det gjelder omfanget av lovforslaget, vil jeg sondre mellom varehandel, skipsfartstjenester og andre tjenester.

I forbindelse med varehandelen står man igjen overfor to alternativer:

- Forbud mot varehandel mellom Norge og Sør-Afrika generelt, med adgang til overgangsordninger for en tidsbegrenset periode for særlig vanskeligstilte næringer - her er vi altså inne på Sauda-problematikken. Ved utløpet av dispensasjonsperioden tas det stilling til hvorvidt fortsatt forlengelse skal kunne gis.

(EK) - Forbud mot varehandel mellom Norge og Sør-Afrika, med unntak på ubestemt tid for særlig vanskeligstilte næringer.

Regjeringen tar sikte på å legge det første alternativet til grunn ved utformingen av lovforslaget, altså forbud mot varehandel, med tidsbegrensede overgangsordninger.

Når det gjelder skipsfartstjenester, kan man tenke seg tre alternative former:

- Forbud mot transport av råolje direkte til Sør-Afrika på norskregistrerte og norskeide skip.

- Forbud mot transport av råolje og andre vareslag direkte til Sør-Afrika på norskregistrerte og norskeide skip.

- Forbud mot enhver form for norske skipsfartstjenester overfor Sør-Afrika.

Regjeringen tar her sikte på å legge det første alternativet til grunn ved utformingen av lovforslaget, det som gjelder forbud mot transport av råolje, men holder for så vidt spørsmålet fortsatt åpent om man også skal ha med en fullmakt til Kongen til å iverksette en fullstendig skipsfartsboikott på et senere tidspunkt, eller når det gjelder den øvrige skipsfart, vurdere dette spørsmålet i lys av utviklingen og eventuelt legge det fram for Stortinget som egen sak på et senere tidspunkt.

Når det så gjelder det tredje feltet, andre tjenester, står man overfor følgende to alternativer:

- Forbud mot salg av tjenester til personer i Sør-Afrika eller salg av tjenester med sikte på anvendelse i Sør-Afrika.

- Et generelt forbud mot Sør-Afrika som bestemmelsessted for tjenestetransaksjoner med utspring i norskregistrerte eller norskeide bedrifter.

Regjeringen tar sikte på å legge det første alternativet til grunn, nemlig forbud mot salg av tjenester til personer i Sør-Afrika eller salg av tjenester med sikte på anvendelse i Sør-Afrika.

Så til spørsmålet om kompensasjon. Det tas ikke sikte på å gi kompensasjon for tapte markeder. Derimot bør det gis tilskudd til opparbeidelse av nye markeder og til omstillingstiltak.

En må selvfølgelig kunne regne med eventuelle mottiltak fra Sør-Afrikas side. Det er bebudet en stopp i kornimporten fra USA, i hvert fall er det kommet trusler om det. Svenskene har fått visse mottiltak rettet mot seg, og det er klart at dette skaper situasjoner som må håndteres. Man kan f.eks. tenke seg et sørafrikansk importforbud mot mangan. Men så lenge vi har overgangsordninger når det gjelder mangan, vil de bedrifter som blir berørt, ha legitim adgang til å importere fra tredjeland.

(EK) Helt til slutt vil jeg bare komme med noen betraktninger om det jeg vil kalle annen fase. Når Norge sammen med andre land går til sanksjonstiltak overfor Sør-Afrika, er det min vurdering at vi også påtar oss et stort ansvar for det som videre vil skje i nabolandene og i Sør-Afrika selv. Selv om det primært er deres eget ansvar, vil vi, i og med at vi går til disse tiltakene, ha visse forpliktelser gjennom det vi nå tar sikte på å gjennomføre. Det kan dreie seg om hjelpetiltak overfor nabolandene og støtte og bidrag på den ene eller annen måte til det samfunn som må vokse fram i Sør-Afrika.

- Dette er da de forslag vi legger fram for den utvidede. Vi legger stor vekt på å få den bredest mulige tilslutning i Stortinget til den politikk vi senere skal legge opp til.

JAN PETERSEN: Jeg tror jeg vil bruke et par ord på hva vi nå egentlig er ute etter. Svært mye av vår tenkning omkring boikott er knyttet til den fullstendige internasjonale boikott som skal legge et økonomisk press på Sør-Afrika. Det er helt på det rene at det ikke er det som er målsettingen med den særlige norske boikott vi nå får i en eller annen variant. Det er sagt i det notatet som er sendt ut, at ensidige norske tiltak neppe har noen særlig direkte virkning for Sør-Afrika. Det tror jeg er en helt riktig observasjon.

Det som er poenget med de særlige norske tiltakene, er å gi politiske signaler overfor politiske grupperinger - solidaritetserklæringer overfor de sorte og signaler til den hvite mindretallsregjeringen og til de andre vestlige land, med et ønske om å få gjennomført strengere tiltak samlet fra den vestlige verden. Og da er spørsmålet: Det vi sluttet oss til i juni måned, og det vi dermed allerede har gjort, er ikke det et tilstrekkelig sterkt signal? Så omfattende som de tiltak vi sluttet oss til i juni, er, er det min klare overbevisning at vi fra norsk side allerede har gitt et sterkt og klart signal. Det er ingen i verdenssamfunnet som er i tvil om at vi er villige til å følge med på alle de brede internasjonale tiltak som kommer for nettopp å oppfylle den primære målsettingen: å legge økonomisk press på Sør-Afrika.

Det er egentlig bare to unntak som skiller oss fra full boikott. Det ene er skipsfarten, hvor oljen står særlig sentralt. Det er all grunn til å legge merke til at den norske oljetransporten til Sør-Afrika i siste kvartal har vært ganske liten. Forutsetningen som ligger bak registreringsordningen, er altså i ferd med å oppfylles. Det andre unntaket er manganimport, som vi prøver gjennom bl.a. forskning å frigjøre oss fra.

(EK) Det er mulig jeg var litt uoppmerksom under utenriksministerens redegjørelse, men slik jeg oppfattet det, manglet det noe, nemlig begrunnelsen for hvorfor det nå er nødvendig å forsterke det norske signalet ytterligere og gå videre på det allerede sterke signalet. Etter mitt skjønn er det såpass sterkt at det nå er legitimt også å se på problemene for vårt eget land. Så vel Sauda-problematikken som skipsfartsproblematikken er vesentlige spørsmål, og det er åpenbart at vi vil se skadevirkninger på begge disse områdene. Da er i grunnen spørsmålet: Ved å forsterke dette signalet pådrar vi oss ikke da store problemer for oss selv? Som sagt tror jeg at det vi har gjort til nå, er meget, meget bra.

Utenriksministeren nevnte hendelsene i Sør-Afrika i den siste tiden, bl.a. unntakstilstanden, som jeg er enig i er meget alvorlig. Men situasjonen er at vi har gått så langt i våre tiltak at vi har fratatt oss muligheten til å reagere overfor de hendelser som etter hvert forekommer i Sør-Afrika. Det vil nå nærmest være umulig å gi videre reaksjoner. Vi har langt på vei uttømt våre virkemidler i så måte.

Jeg for min del vil derfor stille meg ytterst tvilende til om det nå er nødvendig å vedta de lover som utenriksministeren skisserte. Slik lovforslaget så vidt jeg skjønner, skal utformes, vil det ikke løse problemene i Sauda. I hvert fall slik både lokalsamfunnet Sauda og bedriftene har beskrevet sine problemer, tror jeg at jeg uten videre kan konstatere det. Det er ikke en overgangsordning de trenger. Saudas ordfører uttalte til avisen her forleden dag at et forbud med overgangsordninger betyr en langsom død i stedet for halshogging. Samfunnet vet ikke hva det vil ha å satse videre på; det blir problemer med å satse på ny virksomhet. Folk tør ikke å investere i ny bolig. Dette er en type usikkerhet som samfunnet ikke ønsker å komme i.

Kompensasjonsordningene - nesten uansett hvor gode de blir - vil heller ikke kunne løse dette problemet. Det er helt på det rene at de kompensasjonsordninger som ble skissert, ikke vil være tilstrekkelig for dette samfunnet.

Utenriksministeren nevnte også at det er en mulighet for at vi vil oppleve mottiltak fra Sør-Afrikas side. Jeg skulle tro at en full boikott nå kanskje er det som utløser dette. Hvis det skjer, vil man ha fratatt seg muligheten for en unntaksordning for Sauda-samfunnet. Det er ingen tvil om at det er foredlingsindustrier i Sør-Afrika som mer enn gjerne kunne tenke seg å få den markedsandelen som Sauda nå har. Vi kunne faktisk komme i den situasjon at vi på denne måten styrket den sørafrikanske økonomi.

Det utenriksministeren ikke klargjorde, var hvor lange overgangsordninger han her egentlig tenker seg. Jeg skjønner at de skal være tidsbegrenset, men det er begrepet "tidsbegrensning" som her er problemet.

Til slutt en oppsummering: Mitt poeng er at vi gikk tilstrekkelig langt i juni med tanke på å gi politiske signaler. Det er ikke behov for å pådra oss de problemer som det er redegjort for i det notatet Regjeringen har sendt oss.

(EK) KJELL MAGNE BONDEVIK: Norge har stått i fremste rekke når det gjelder tiltak mot apartheidregimet i Sør-Afrika. Det er det også gode grunner for. Jeg er enig med utenriksministeren i at det har skjedd ting siden i vår både i Sør-Afrika og når det gjelder andre lands tiltak mot Sør-Afrika, som gjør at det er både rimelig og rett at Norge nå går lenger og iverksetter ytterligere tiltak.

Nå er vi alle fullstendig klar over at en norsk boikott alene, uansett hvor omfattende den måtte bli, ikke på noen avgjørende måte vil bidra til å knekke apartheidregimet. Men det vi har håp om - og en viss erfaring for - er at norske tiltak og norske initiativ kan ha en virkning overfor andre land, og forhåpentlig til slutt land som er helt avgjørende for dette regimets overlevelsesevne.

Generelt kan Regjeringen regne med støtte fra Kristelig Folkeparti til ytterligere tiltak, også til en boikott. Det opplegg som utenriksministeren skisserte for en boikott, kan Regjeringen også i hovedtrekk regne med oppslutning til.

Jeg er enig i at de to største problemene ved gjennomføringen av en boikott går på skipsfart og manganmalm. Når det gjelder manganmalmen, står vi overfor et lokalsamfunn - Sauda - hvis hele eksistens er avhengig av utformingen av lovforslaget. Det viser forskningsrapporter. Det er ikke noe enkelt lokalsamfunn som på samme måte som Sauda blir så helt avhengig av utformingen. Det vil selvsagt ha virkning også mange andre steder, men ikke noe enkelt sted kommer så ut å kjøre som Sauda.

Dette skaper problemer i forhold til hovedprinsippet, at hele det norske samfunnet skal være med og betale omkostningene og ikke et enkelt lokalsamfunn alene. Det er det bred enighet om. Det gjør at jeg vil be Regjeringen nøye overveie utformingen med tanke på unntak for manganmalm. Jeg tror vi er enige om realitetene her: Vi ønsker ikke å nedlegge Sauda-samfunnet, vi ønsker en størst mulig oppslutning om boikottanken i opinionen og også i det politiske miljø, og vi ønsker et ytterligere press på Elkem,slik at bedriften gjør seg uavhengig av tilførsel fra Sør-Afrika. Jeg tror vi er enige om disse hovedprinsippene. Og da er spørsmålet: Hvordan utformer vi et unntak for manganmalmen,slik at vi oppnår mest mulig av dette? Jeg er da litt usikker på om den formen Regjeringen har valgt, med en tidsbegrensning og mulighet for forlengelse, er den beste. Nå trenger ikke forskjellen på dette forslaget og et forslag uten tidsbegrensning å være stor. Resultatet kan komme til å bli akkurat det samme ved utløpet av perioden. Jeg er allikevel litt usikker på om dette er den beste formen. Det er ikke likegyldig hva man sier, ut fra den psykologiske effekt som denne måten å gjøre det på, kan ha overfor Sauda-samfunnet og fagfolkene der borte.

Jeg vil i hvert fall be Regjeringen nøye overveie det jeg her har sagt. Hvis den står fast på det alternativet den har valgt, vil jeg også be den overveie formen på det

(EK) og det den sier om mulighetene for en forlengelse. I realiteten tror jeg vi er helt enige, men jeg sier dette ut fra den virkning dette kan ha på Sauda-samfunnet rent psykologisk og dermed også for boikottankens oppslutning i opinionen, som jeg synes er meget viktig.

Jeg er som sagt ikke helt sikker på om man her har funnet den beste form, og vil be Regjeringen vurdere dette spørsmålet en gang til.

(BW) JOHAN BUTTEDAHL: Jeg tar utgangspunkt i den innstilling og den debatt som vi hadde om Sør-Afrika-tiltakene tidligere i år, hvor det ble gitt klart til kjenne at Regjeringen og Stortinget ville komme tilbake til strengere tiltak og mulig norsk boikott av Sør-Afrika.

De forslag til tiltak som utenriksministeren har lagt fram på vegne av Regjeringen, synes etter mitt syn å være akseptable og kunne føre til rimelige løsninger også her i Stortinget.

Jeg er enig med utenriksministeren i at en del av disse tiltakene kan ramme ujamt, og at det må ha vår årvåkenhet. Jeg viser her spesielt til Sauda-problematikken, som også Bondevik var inne på.

Jeg vil ikke her og nå gå nærmere inn på om det kan være andre løsninger enn de som Regjeringen har skissert, men bare gi et signal om at jeg synes det opplegget som i dag er lagt fram, synes å kunne være et godt utgangspunkt for den behandling som skal finne sted i Stortinget.

Jeg festet meg imidlertid ved at utenriksministeren omtalte dette med omstillingstiltak og kompensasjoner. Jeg har bare et par spørsmål i tilknytning til det:

Vil "omstillingstilak" også omfatte forskningsbevilgninger, tilskudd til økt forskning f.eks. i Sauda-spørsmålet? Og i hvilken størrelsesorden - jeg ber ikke om "desimaler" - men i hvilken størrelsesorden kan man tenke seg omstillingstiltak og kompensasjoner i forbindelse med dette ømtålige problemet?

Vi vet jo at det foregår en betydelig forskning f.eks. på mangan-området. Vi vet at det er stor overproduksjon av det bedriften selv kaller "det vanlige produkt" på verdensmarkedet, men at Sauda har et spesialprodukt hvor de ligger i fremste rekke på markedet.

Jeg bare spør om det er mulig allerede i dag å få en viss følelse av hvilken størrelsesorden Regjeringen har tenkt seg.

LIV AASEN: Det var for så vidt Jan Petersens innlegg jeg fant grunn til å forundre meg en smule over. Vi kjenner jo til Høyres standpunkt i denne saken, men bakgrunnen for at Regjeringen nå foreslår strengere tiltak, er jo at et flertall i Stortinget har bedt om det, og det ville være underlig om Regjeringen ikke fulgte opp det. Det er det Regjeringen har gjort i dag.

(BW) I tilknytning til det vil jeg slutte meg til det Bondevik sa om at når det gjelder ensidige tiltak, har vi en viss erfaring for at Norge tidligere har kunnet gå foran, og det er den tradisjonen jeg syns det er viktig å knytte dette til. Jeg vil vise spesielt til hva som skjedde forut for den bindende våpenembargoen mot Sør-Afrika, som FNs sikkerhetsråd vedtok den 4. november 1977 - bare for å knytte dette til et konkret eksempel. Hvis vi følger den saken historisk sett, vil vi ha et meget godt eksempel på at Norge spilte en fremtredende rolle.

Men når det gjelder dagens situasjon, er vi faktisk kommet litt i bakleksa. Hvis vi ikke innstrammer våre tiltak og vedtar det Regjeringen nå har foreslått, og som jeg skjønner det er et solid flertall for i Stortinget, da kan vi faktisk risikere at Norge kommer diltende etter både Danmark og USA og Samveldelandene og kanskje også EF.

Helt til slutt vil jeg bare si at jeg syns det ville være uansvarlig i den situasjonen som en del bedrifter og ikke minst Elkem nå står overfor når det gjelder Sauda-situasjonen, å tro at situasjonen er statisk - det kom jo ganske klart fram. Det kan ganske snart føre til - uavhengig av Norges tiltak - at det oppstår en situasjon med vanskelig mangantilførsel. Av den grunn er det veldig viktig å forsterke forskningen.

I likhet med Buttedahl vil jeg si at nøkkelord i det fortsatte forløpet er økt forskningsinnsats for å styrke andre mangansorter fra andre kilder. Her må det offentlige spille en viktig rolle, og jeg tror en tidsbegrenset ramme har sammenheng med det.

Hvis vi ikke har en tidsbegrensning, får vi ikke det presset som skal til, og det har jo vist seg i tiden som har gått, at uansett hvor mange ganger det er bedt om at man må forsøke å gå over til andre kilder, så har ikke det skjedd. Det er bakgrunnen for at man er nødt til å ha en tidsbegrensning, og den ligger jo i det som utenriksministeren sa: en vurdering etter to år. Men jeg går ut fra at man i den vurderingen også må se på hvilken innsats som da er gjort fra bedriftens side.

MARIT LØVVIG: For å begynne med begynnelsen: Det viktigste er jo å finne ut hvilken virkning vi har oppnådd av de tiltak som vi allerede har truffet - jeg tenker på den beslutning som ble fattet i Stortinget.

Og vi må spørre: Hvordan vil ytterligere tiltak kunne virke a) i Sør-Afrika? og b) i Norge?

Jeg må si jeg er svært skeptisk når det gjelder hvilke virkninger det vil ha i Sør-Afrika på politisk side, det som vi eventuelt gjør i Norge - 4 mill. mennesker i et

(BW) lite land.

På den økonomiske side kan det kanskje få en positiv virkning i Sør-Afrika, jeg tenker da spesielt på det som går på mangan-området. Den situasjon tror jeg neppe vi vil tilstrebe i vårt land. Jeg tror heller ikke det er det som ligger bak det som foreslås her.

Så til den virkning det vil ha i vårt eget land, i vårt eget samfunn: Der støtter jeg fullstendig Jan Petersens tanker.

Men når vi tenker på samfunnet i Sauda og Elkems situasjon - for å bruke det som et utgangspunkt - så har man lagre for 6 - 9 måneder. Vi må vel regne med at får vi en forsterkning av våre tanker når det gjelder boikott, og attpå til en lov, så vil de samlede virkningene av en slik eventuell "straff" - og det har flere vært inne på her - være at man hindrer ytterligere innkjøp. Og hva gjør man da? Da vil en eventuell overgangsordning, om den er aldri så smukt formulert, gå direkte på økonomiske tiltak som må gjelde dette lokalsamfunnet som jeg har brukt som eksempel.

Den rent moralske holdning i samfunnet er jo en sak for seg - man mister tiltakslyst osv. Det er noe alle kjenner til.

Men jeg er enig med Liv Aasen i at man bør tilstrebe å finne frem til andre løsninger når det gjelder manganmalm, at det må kunne gå an å bruke en annen form for malm. Men dette er noe som vel vil ta lang tid, og i mellomtiden "straffer" man da altså en sakesløs part uten at man etter mitt skjønn samtidig klarer å oppnå noenting på det politiske felt i Sør-Afrika - men kanskje gir dem ytterligere økonomisk gevinst ved at Sør-Afrika kan selge sin malm på markeder hvor de får bedre betalt.

Det var kanskje litt firkantet sagt, men tankene mine ligger i den retning.

HANS SVENDSGÅRD: Utenriksministeren sa at Regjeringen hadde lagt fram et materiale for Stortinget som ville belyse konsekvensene av et ensidig norsk lovforbud mot Sør-Afrika. Det er riktig.

For norsk skipsfart, som er en del av et internasjonalt hele og hvor ca. 90 % av skipene aldri anløper Norge eller fører last til eller fra Norge, bare mellom tredjeland, og som ikke kjenner til eller behøver å ta hensyn til norsk tankegang, ønske eller lovgivning, vil dette bli katastrofalt.